

Tóth Katalin

Az oktatás és a tudomány szolgálatában

2013. április 26-án és 27-én a Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kara a brünni Masaryk Egyetem Bölcsészettudományi Karával és a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karával együttműködve immár harmadik alkalommal rendezte meg a *Tudomány az oktatásért – oktatás a tudományért* címet viselő konferenciát. A szakmai rendezvénynek a gazdag történelmi múltra tekintő Nyitra városa adott otthont. Ennél kifejezőbb, vezérfonalat meghatározó címet aligha adhattak volna a szervezők, hiszen a tartalmas prezentációk és viták mindegyike a tudomány és az oktatás közötti – egymást éltető – kapcsolat fejlesztésére irányult, ahogyan ez a törekvés már a tudományos találkozó céljaiban is megfogalmazódott. A konferencia Dušan Čaplovič, a Szlovák Köztársaság oktatási minisztere, A. Nagy László, a Szlovák Köztársaság kisebbségügyi kormánybiztosa és Libor Vozár, a Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem rektora védnökségével valósult meg.

A 103 előadó hét szekcióban (areális tanulmányok, informatika, nyelvészet, természettudományok, pedagógia, művészeti és sporttudományok, tulajdonnevek a fordítás és a kétnyelvűség kontextusában) mutatta be kutatásainak és tudományos eredményeinek lehetséges gyakorlati alkalmazását. A konferencia hivatalos nyelve az angol volt, de egyes előadók anyanyelvükön számoltak be a kutatásukról, reagálva a szakterületükön érzékelt oktatásügyi vagy – tágabb kontextusban – társadalmi problémákra.

1. kép

Komzsík Attila, a Közép-európai Tanulmányok Karának dékánja

A vendégeket Komzsík Attila, a Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Karának dékánja üdvözölte. A köszöntő beszédet, valamint Libor Vozár és A. Nagy László megnyitó szavait követően két plenáris előadás hangzott el. Elsőként Tulassay Tivadar, a Semmelweis Egyetem professzora kapott szót, aki *Quo Vadis Euro-Atlantic Society? A demographic, educational, health paradigm to be solved* című előadásában a világ, Európa és azon belül Magyarország és Szlovákia jelenlegi, valamint a 2050-es évekre várható helyzetét mutatta be. Állításait demográfiai (gyermekvállalás, elhalálozás, az idősek számának a növekedése), gazdasági (egy főre jutó GDP), oktatásügyi (az oktatás finanszírozása az egyes államokban), egészségügyi (alkohol- és drogfogyasztás, dohányzás, egészséges táplálkozás) adatokkal bizonyította. Kiemelte, hogy

szembetűnő a párhuzam az egyes államok fejlettsége és az oktatásügy fejlesztése, támogatottsága között, valamint felhívta a figyelmet az oktatás színvonalának társadalomra gyakorolt morális és egészségügyi hatására (HSZV 2013: 9–10).

2. kép

Tulassay Tivadar, a Semmelweis Egyetem professzora

A második plenáris előadó Voigt Vilmos, az ELTE Bölcsészettudományi Kar professor emeritusa volt, aki *On the All-Around Safeguarding of Language and Culture* című előadásában a globalizáció veszélyeit – a nyelvvesztést, az identitás- és a kultúravesztést – részletezte példákkal szemlélítve (HSZV 2013: 10–11). Ő is kiemelte, hogy ez a jelenség az egész oktatási rendszert érinti. A helyzet a kisebbségek esetében a legkiélezettebb, de a globalizáció az olyan „nagy” nyelveket is érinti, mint a német vagy az angol és az amerikai. Megoldásnak az egyes helyi régiókhoz köthető ismeretek – híres költők, színészek, zeneszerzők és zenészek, egyszóval a kulturális örökség – tananyagba illesztését látja, és azt vallja, hogy a kisebbségek nyelvének ápolására irányuló törekvések nem elégségesek. A közösségeket kultúrájuk megőrzésében is támogatni kell.

A nyelvtudománnyal kapcsolatos előadások két szekcióban hangzottak el. A *Tulajdonnevek a fordítás és a kétnyelvűség kontextusában* címet viselő szekció az onomasztika tárgykörébe tartozó nyelvészeti és irodalmi vizsgálatokat gyűjtötte egybe (HSZV 2013: 71–79). Ebben a szekcióban a következő nyelvészeti előadások hangzottak el: Sándor Anna: *Magyar becenevek és ragadványnevek képzése Dél-Szlovákiában régen és ma*; Presinszky Károly: *Csallóközi helynevek élőnyelvi változatai*; Menyhárt József: *Nyelvjárási jelenségek vizsgálata a Csallóközben*; Bauko János: *A keresztnevek használata magyar–szlovák kétnyelvű környezetben*; Szabómihály Gizella: *A szlovákiai magyar helységnevek standardizálásakor alkalmazott elvek* és Angyal László: *Sáros megyei magyar–szlovák helységnevek fordításai: cuius regio eius nomen?* A másik nyelvészeti szekciót a nyelvtudományi ágakat illetően heterogenitás jellemezte (funkcionális nyelvészet, szakterminológia, politikai nyelvészet, nyelvtörténet, kontrasztív nyelvészet, szemantika). Mindkét szekcióban lehetőség nyílt a magyarországi és a határon túli nyelvészek közötti párbeszédre, illetve a különböző szakterületek nyelv- és oktatáspolitikai kérdéseinek a megvitatására elméleti és módszertani tekintetben egyaránt. A nyelvtudomány terén folyó szerteágazó kutatások nemcsak a nyelv működésének jobb megismerését és a nyelvhasználat leírását tekintik céljuknak, hanem a nyelvtanítással kapcsolatos problémáknak a megoldását is. Az anyanyelvoktatás színvonalának növeléséhez konkrét javaslatok fogalmazódtak meg.

A nyelvészeti szekció munkáját Tolcsvai Nagy Gábor, az ELTE BTK egyetemi tanára, a funkcionális kognitív nyelvészet magyarországi szaktekintélye, valamint Sándor Anna, a nyitrai egyetem Közép-európai

Tanulmányok Kara Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézetének igazgatója vezette. A szekciányitó, *Kisebbségi kompetenciák a PISA-vizsgálatok alapján* című előadást Papp Z. Attila, az MTA Kisebbségkutató Intézetének elnöke tartotta. Az előadó a szlovákiai magyarok anyanyelvi oktatásának az eredményességéről számolt be az egyes kompetenciaterületeken megvalósult, 2009-ből származó felmérés bemutatásával. A diákok iskolai teljesítménye a konferencia kutatói számára „felhívásként” is szolgált abból a szempontból, hogy a kompetenciák elsajátításához és a hatékony tudásátadáshoz elsődlegesen az anyanyelvoktatás mely területei igényelnek további kidolgozást, illetve korszerűsítést annak tudatában, hogy az eredményesség nagyban befolyásolja az asszimilációs folyamatokat.

Tolcsvai Nagy Gábor *A kisebbségi gyermekek államnyelvi oktatásának nyelvtudományi alapjairól* című előadása is ehhez a problémakörhöz kapcsolódott (HSZV 2013: 32). Olyan, a funkcionális nyelvészet axiómáiból és módszereiből kiinduló tanácsokat fogalmazott meg, amelyek segítenék a kisebbségeket a többségi nyelv elsajátításában. Ilyen például a nyelvi rendszer és a nem nyelvi rendszer közötti kapcsolat tudatosítása, a szerkezetek (konvencionizálódott szimbolikus sémák) funkciópárokkal való együttes tanítása, a kontextusok előzetes értelmezése. Bemutatta, hogy a nyelvészeti leírások miként válhatnak a nyelvtanítás kiindulópontjává.

Kozmács István, a Konstantin Filozófus Egyetem vendégtanára általános iskolai tankönyvek elemzését tűzte ki célul. *Nyelvcsaládok az általános iskolában* című előadásában a tankönyvek nyelvtörténetre vonatkozó ismeretanyagát és feladatait elemezve megállapította ezek következtelenségét és a terminológiahasználatban érzékelhető pontatlanságát (HSZV 2013: 30). Előadásában a *miért?, mit? és hogyan?* kérdésekre válaszolva rámutatott arra, hogy mely témakörök javasolhatók, illetve módszertanilag milyen típusú feladatok felelnek meg az egyes korosztályoknak.

Kralina Hoboth Katalin, a Konstantin Filozófus Egyetem doktorandusza szintén a középfokú oktatás egyik kiindulópontjával, a tankönyvek kutatásával foglalkozott (HSZV 2013: 30). *Interferencia a tankönyvekben a szlovákiai magyar építőipari szakközépiskolákban* című előadásában az interferenciajelenségeken kívül tartalmi, szintaktikai, lexikális és didaktikai szempontból is vizsgálta a szakközépiskolákban használatos tankönyveket. Szabó Mihály Gizellával (2008: 84) egyetértve véleménye szerint az a legnagyobb probléma, hogy cseh vagy szlovák nyelvből fordított tankönyvek voltak és vannak használatban. Ezért nemcsak a terminológiahasználatra jellemző interferenciajelenségek okoznak gondot, hanem a tananyag érthetőségét a orrányelvi és a célnyelvi szintaktikai jellegzetességek figyelmen kívül hagyása is nehezíti. Ennek következtében a tankönyvek kapcsán felmerülő problémák kisebbségi helyzetben hatványozottan jelentkeznek.

Békési Imre, a Szegedi Tudományegyetem nyugalmazott professzora *The Logical Background of Certain Types of Contradiction* című előadásában az argumentatív szövegtípus ellentétfajtáinak a vizsgálatát végezte el Petri György *Ha már itt vagy* című költeményére (Petri 1999: 48) alapozva a kettős szillogizmus módszerével, valamint az érvelés ok-okozati láncolódásának alkalmazásával, és bemutatta az ellentétfajták összetevőinek elvi jelentésszerkezetét (HSZV 2013: 28–29). Nagy János előadásában, amely az *On the Figurative Meaning of Word Order* címet viselte, kiasztikus struktúrákat elemzett jelentéstani szempontból (HSZV 2013: 31–32). Megállapította, hogy néhány nyelvvel ellentétben (például angol, francia, szlovák, német) az egyes, két részből vagy tagmondatból álló állandósult szókapcsolatok, közmondások alakzatainak a sorrendje meghatározó: általában a második rész/tagmondat tartalmazza a fontosabb információt.

A szekció további részében a Konstantin Filozófus Egyetem három doktorandusza ismertette kutatásának egy-egy szeletét. Tóth Katalin *Az igekötő funkciója kérdésben, felszólításban és tagadásban* címmel mutatta be Imrényi András (2012) viszonyhálózati modelljét alkalmazva az igekötők funkcionális szempontú vizsgálatának az eredményeit (HSZV 2013: 33). A modell alapján a mondatban szereplő igekötős ige szerkezete a protoállításon belüli kidolgozó viszonyok egyik típusa. A protoállítástól való eltérés inverzió segítségével fejezhető ki, megváltoztatva a mondat modalitását. Az igekötőt tartalmazó szerkezetek mindegyike a

nyitragerencséri nyelvjárás adatbázisából származik, ezért a korpusz eleget tesz a használatalapúság követelményének. A vizsgálat legfontosabb megállapítása az volt, hogy a kérdő, a felszólító és a tagadó mondatokban az igekötő és az ige (magmondat) sorrendje minden tekintetben meghatározza a többi kifejezés szerveződését, de különválva, azaz fordított sorrendben az igekötő szemantikai viszonyában más elemekhez is kapcsolódhat (például tiltószóhoz, tagadószóhoz, mód- és helyhatározóhoz). Ha az igekötő elválasztva áll, az implicit „igen”-t tartalmazó funkciója is kidomborodik. Ez a kutatás egy nagyobb munka részét képezi, amely az igekötő funkcionális oktatásának a kidolgozását tekinti céljának.

Frazémák és ekvivalenciaviszonyok (kontrasztív nyelvészeti elemzések) címmel adott elő Vízkeleti László, aki a magyar–szlovák–német nyelv szerkezeti sajátosságait mutatta be. Számba vette, hogy alaktanilag mely szerkezetek feleltethetők meg egymásnak teljesen, részlegesen, illetőleg melyek esetében számolhatunk különbözőséggel (HSZV 2013: 33). Kelemen András *Politikai szimbolizmus* című előadásában a nyelv, a szavak és a jelmondatok „hatalmát” tárta fel. A 2010-es és a 2012-es választási kampány szlogenjeit vizsgálva kimutatta, hogyan lehet a nyelvi eszközök segítségével politikai riválisból politikai ellenfelet teremteni. Edelman (2004) elmélete alapján a kulcsszimbólumok mentén három – leegyszerűsítés, megszemélyesítés és bipoláris gondolkodásmód – sémát különített el (HSZV 2013: 29). Az egyes szlogenek – a szerző részletes jelentésértelmezésének köszönhetően – a denotatív és a konnotatív jelentések tanításához életszerű és könnyen hozzáférhető alapozást adhatnak.

A szervezők és az előadók örömmel nyugtázták, hogy a harmadik nemzetközi konferencia méltó folytatása volt elődeinek: színvonalas és tartalmas előadásai ténylegesen a tudomány és az oktatás szolgálatában álltak.

Irodalom

- Edelman, Murray 2004. *A politika szimbolikus valósága.* (ford.: Hidas Zoltán). L'Harmattan Kiadó. Budapest.
- HSZV 2013 = Hegedűs Orsolya – Szabó Tibor – Vargová, Zuzana 2013. *Science for Education – Education for Science.* 3rd International Conference. Proceedings of abstracts. Faculty of Central European Studies of Constantine the Philosopher University in Nitra. Nitra.
- Imrényi András 2012. *A magyar mondat viszonyhálózati modellje.* PhD-disszertáció. ELTE BTK. Budapest.
- Petri György 1999. *Amíg lehet.* Magvető Kiadó. Budapest.
- Szabómihály Gizella 2008. A tankönyvfordításról és a tankönyvek értékeléséről. In: Fazekas József (szerk.) *Emlékkönyv Zeman László 80. születésnapjára.* Liliium Aurum. Dunaszerdahely. 84–101.

Tóth, Katalin: In the service of education and science

Az írás szerzőjéről

Tóth Katalin

Konstantin Filozófus Egyetem, Nyitra, Szlovákia

t.kati13[kukac]gmail.com